

УДК 373.3.016:1

DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1\(26\)-15-21](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1(26)-15-21)

Ліннік Олена,
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5761-2153>

ІДЕЇ «ФІЛОСОФІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ» У ПРОЄКТУВАННІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація.

У статті проаналізовано ідеї авторського курсу «Філософія для дітей» Н. Гавриш та О. Ліннік. Ідеї розбудови курсу зіставляються з ключовими засадами концепції Нової української школи (НУШ), на підставі чого обґрунтовується доцільність їхнього використання в проєктуванні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Розкрито аспекти визначення тематики, орієнтовного змісту курсу, а також його методичного забезпечення. Приділено окрему увагу веденню навчально-пізнавальних діалогів. Розкрито позицію вчителя стосовно учнів під час навчання. Матеріали статті підготовлено на основі досвіду проєктування навчальних матеріалів для учнів других пілотних класів НУШ.

Ключові слова: філософія для дітей; Нова українська школа; інтегрований курс; «Я досліджую світ»; пілотний експеримент.

Ідея філософствування з дітьми молодшого шкільного віку, можливість сприйняття та засвоєння ними абстрактних понять донині залишаються досить суперечливими в освітянській спільноті. Разом із тим, сьогодні ідеї курсу «Філософія для дітей», заснованого американським професором М. Ліпманом, в Україні набувають дедалі більшої актуальності. Це зумовлено процесами глобалізації в освіті, можливостями обміну досвідом і культурними смислами з іншими країнами. Окрім того, причиною такого розвитку подій є реформа загальної середньої освіти «Нова українська школа» (НУШ), яка відзначається ідеями гуманізації, демократизації освіти, проблематизації освітнього змісту.

Попри те, що ідеї курсу «Філософія для дітей» були розроблені приблизно 50 років тому, для системи української освіти вони залишаються актуальними, а для більшості освітян і досі дискусійними.

Віддаючи певну данину історії розвитку питання, мусимо звернутися до українського досвіду. Безумовно, в українській педагогіці витоки філософії для дітей ми спостерігаємо у працях К. Ушинського [12], В. Сухомлинського [10], хоча формулюванням «Філософія для дітей» ми зобов'язані М. Ліпману [2], його однодумцям та послідовникам у понад вісімдесяти країнах світу. Якщо подивитися на питання ще глибше, витоки філософствування з дітьми можна прослідкувати і в працях Дж. Дьюї, фундатором проблемного навчання [6]. Зіставлення уроків мислення В. Сухомлинського та філософії М. Ліпмана представлено в статті Л. Пікуль. Дослідниця провела паралелі між ідеями філософствування з дітьми, які були висловлені М. Ліпманом та В. Сухомлинським. Вчена дійшла висновку, що «філософія для дітей є одним із напрямів гуманної педагогіки» [9].

В Україні наразі створено спільноту вчених, які займаються дослідженням та імплементацією курсу «Філософія для дітей» М. Ліпмана (варто згадати зокрема таких Н. Адаменко, Т. Бондар С. Ганаба, Ю. Кравченко та ін.). Їхні праці присвячено вивченню історії питання, особливостям методики М. Ліпмана, напрацюванням і досвіду його послідовників [3–5; 7]. Окрім того, науковці займаються і педагогічною діяльністю, і особисто проводять заняття з філософії з дітьми підліткового віку, що є особливо цінним.

Водночас проблема полягає в тому, що ідеї курсу «Філософія для дітей» втілюються в Україні досить вибірково, переважно в контексті роботи з обдарованими дітьми або з учнями приватних шкіл. Ключові ідеї курсу є такими, що дають змогу спрямувати освіту на розвиток «м'яких навичок», які в законодавстві України задекларовані як уміння, спільні для ключових компетентностей (ст. 12 Закону України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII).

Мета статті полягає у висвітленні можливостей застосування ідей «Філософії для дітей» у проектуванні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для уможливлення реалізації ключових засад реформи «Нова українська школа».

Авторський курс «Філософія для дітей», що було розроблено спільно з професором Н. Гавриш [13], має свою історію від початку 2000-х років. Розпочинався він як авторський курс у приватній школі «Надійка» м. Краматорськ Донецької області, а пізніше набув свого розвитку та поширення в Україні. Певною мірою він ураховує ідеї, які були закладені М. Ліпманом та його багатьма послідовниками в різних країнах світу. Водночас його не можна вважати курсом Р4С (Philosophy for children), який реалізує автентичні ідеї та навчальні матеріали школи М. Ліпмана.

Говорячи про імплементацію ідей «Філософії для дітей» у проектуванні курсу «Я досліджую світ», маємо на увазі ідеї нашого авторського курсу, які є співголосними з автентичними, але не повністю їх відтворюють.

У процесі визначення змісту та процесуальних характеристик формування в дітей первинних філософських понять враховувалися вимоги, сформульовані засновником одного з перших навчальних курсів «Філософія для дітей» – американським ученим Метью Ліпманом. Зосередимося на них більш детально:

– змістом курсу має бути навчання філософствування, а не засвоєння інформації про філософію;

- проблематизація процесу пізнання – головна умова сприйняття й осмислення дітьми філософського знання;
- організація уроку на основі сократичного діалогу перетворює клас (групу) на співтовариство дослідників;
- використання філософських новел замість підручників робить процес навчання практично орієнтованим [1].

Принципи, які закладені в основу курсу «Філософія для дітей», можуть бути співвіднесені з принципами концепції реформування загальної середньої освіти НУШ. Проаналізуємо їх більш докладно.

Принцип гуманізації полягає в гуманістичній спрямованості тем і навчального матеріалу на збагачення духовних цінностей і потреб дитини. Він співвідноситься з ідеєю ціннісного навчання відповідно до концепції НУШ. Сутність цього принципу полягає в розумінні сенсу філософствування як засобу збагачення душі дитини, а не стимулювання в неї проявів цинізму та словоблуддя.

Принцип урахування віку та психологічних потреб дитини зорієнтує на врахування інтересів і потреб дітей під час добору матеріалу для занять, опору на їхні реальні можливості. Цей принцип також співвідноситься з ідеєю особистісно орієнтованого навчання до концепції НУШ. Сутність цього принципу полягає в тому, що програма не керує дітьми, а підлаштовується під їхні потреби.

Принцип діалогічності полягає в тому, що навчити філософствувати можна лише в діалозі, співвідноситься з ідеями компетентнісного навчання та партнерства, закладеними в НУШ. Якщо маємо на меті навчити міркувати, висловлювати й обстоювати власну позицію, наш шлях – лише через діалог.

Принцип проблемності постає як логічне продовження попереднього принципу. Відомо, що діалог народжується там, де є проблема, конфлікт думок, адже лише тоді є що обговорювати. Саме такий підхід до навчання є провідним у контексті НУШ. Завдання педагога – максимально проблематизувати інформаційне поле заняття, а ефективним засобом проблематизації є літературні тексти.

Принцип текстоцентризму. Правильно підібраний літературний текст є стимулом для діалогу, гри, моделювання ситуації. Він може стати смисловим стрижнем усього навчального заняття, допоможе наповнити абстрактне поняття конкретним змістом, наблизити дитину до його розуміння, проілюструвати складне життєве правило. У реаліях НУШ текстоцентризм виступає одним зі способів інтеграції освітнього змісту. Будь-яке знання краще формувати, з огляду на певний контекст. Це значно полегшує й збагачує його розуміння.

Принцип «олюдненого» знання – це визначальний принцип вітагенної технології навчання. «Олюднене» знання визначаємо як знання, сповнене особистісного сенсу, набутого через особистий досвід пізнання. Те, що було пережито особисто, неодмінно залишиться в пам'яті та душі дитини, тоді як просто проговорене лишається часто лише в пам'яті. Цей принцип є співвідносним з ідеєю практико зорієтованого навчання, навчання для життя, ідея якого є однією з провідних у контексті НУШ. Щоб знання стало істинним, важливо забезпечити емоційне проживання ситуації, підвести вихованця до особистих висновків.

Принцип символізації знання. Щоб якнайкраще донести до дитини навчальну інформацію, варто максимально візуалізувати її за допомогою більш зрозумілого та конкретного прикладу, схеми, малюнка, моделі. Це допомагає усвідомити сутнісні та структурні характеристики нового поняття, встановити його внутрішні зв'язки. Символізація значно полегшує процес розуміння, адже примушує знаходити та відкривати невідоме, незвичайне в знайомому й звичному. Такий принцип застосовується на технологічному рівні та реалізується в одному з дієвих методів, який пропонується в контексті НУШ – моделюванні. Моделі та схеми дають змогу унаочнити та краще зрозуміти суть і значення складних понять та категорій.

Принцип співпраці. На заняттях філософії всі учасники (і діти, і дорослі) є партнерами, які разом шукають відповіді на запитання, роблять єдину справу. Цей принцип зорієтовує учасників

на таку модель взаємин, що характеризується взаєморозумінням, проникненням у духовний світ один одного, колективним аналізом ходу та результату цієї діяльності. Ідея педагогічного партнерства є однією з провідних у контексті НУШ. Участь у спільній справі як рівноправних партнерів дасть дітям змогу, з одного боку, відчути внутрішню свободу (творчості, думки, слова), а з іншого – прийняти відповідальність за виконання своєї частини роботи.

Чому ідеї курсу «Філософія для дітей» втілювалися саме в інтегрований курс «Я досліджую світ»? Курс «Філософія для дітей» охоплює зміст природничої, соціальної та здоров'язбежувальної, громадянської та історичної освітніх галузей. Таким чином, зміст курсу є інтегрованим, що робить його спорідненим з курсом «Я досліджую світ» за цією ознакою. На нашу думку, заняття світоглядного спрямування мають бути побудовані на засадах інтеграції. Перевага інтегрованого навчального заняття полягає в можливості формувати системне знання, оскільки задіюються елементи знань із різних галузей.

Відповідно до зазначених принципів та інтегрованого підходу до формування понять, вибудовується зміст курсу: формулюються теми та проблемні питання до них, у межах кожної теми розгортається логіка пізнання – від дитини (її внутрішнього світу) до світу людей та світу природи, взаємодії між ними та дитиною, а потім – узагальнення знання та виведення загального закону. Кожна тема завершується виведенням загального життєвого правила, що є зрозумілим дитині, дію якого можна одразу перевірити в реальному житті.

Розкриємо, яким чином ці ідеї враховувалися під час проектування курсу «Я досліджую світ» у межах пілотного експерименту НУШ (на прикладі 2-го класу). Проектування модельної навчальної програми відбувалося на основі Типової освітньої програми, що була розроблена під керівництвом Р. Шияна [11]. Теми, які вивчалися в 1-му класі як накопичення емпіричного досвіду, було укрупнено та згруповано в теми, які надавали можливість для філософських міркувань. Таким чином, у 2-му класі надавалася можливість переосмислення тем на більш глибокому рівні. Теми для 2-го класу було визначено такі: «Зміни», «Способи пізнання», «Територія», «Спільнота», «Вартість і цінність», «Хочу – можу – треба», «Ідеї – винаходи – відкриття», «Рух і час», «Все пов'язано з усім».

Наприкінці процесу навчання у 2-му класі з учнями пілотних класів було проведено дослідження з метою визначення тем для 3-го класу на основі питань, які б йшли безпосередньо від дітей, їхніх потреб. Усього в дослідженні взяли участь учні 67 пілотних класів. Загальна кількість дітей – учасників дослідження становила 1803 особи.

Учням пілотних класів було запропоновано дати відповіді на три запитання: «Про що я хочу дізнатися?», «Що я хочу дослідити?», «Що мене хвилює?» Питання адресувалися когнітивній, практично-діяльній та емоційній сферам особистості учнів. Запити, які отримувалися від дітей, були досить різноманітними та стосувалися різних сфер їхньої життєдіяльності. Нижче наведемо лише деякі з них, уже класифіковані за тематичними групами, які потім були визначено як теми для вивчення в 3-му пілотному класі.

Я – людина. Як з появою гаджетів змінився розвиток людини? Для чого людині різні органи? Чому кров червона? Чому язик прилипає до гойдалки на морозі? Як відновлюється шкіра людини? Чому хворіє людина? Як деякі тварини впливають на покращення стану хворих дітей? Як погода впливає на настрій?

Між минулим і майбутнім. Що буде, коли я виросту? Чому вимерли динозаври? Як виникло моє ім'я та прізвище? Яким був найперший автомобіль? Як придумали цифри? Звідкіля з'явилися слова? Як придумали букви?

Чарівні перетворення. Як із яйця вилуплюється пташка? Як з ікринки з'являється рибка? Чому літають метелики? Як утворюються гори? Чи існує чарівна паличка? Як показувати фокуси?

Енергія. Що дає силу навчатися в школі? Як з'являється блискавка? Що таке електричний струм? Як передається електричний струм? Як виробляється електрична енергія? Де беруть енергію спортсмени?

Світ невідомий. Звідки береться кисень? Які властивості піску, глини, крейди? Що буде без повітря, яке забруднюється? Куди зникають джерела? Чому буває солоня вода? Як утворюється вітер? Чому вітер теплий і холодний? Яке походження мильних бульбашок?

Світ невидимий. Бактерії, мікроби. Як виглядає мікроб? Як мікроби розмножуються? Де застосують магніти? Як збільшує мікроскоп?

Приховані можливості речей. Як створили скло і чому воно прозоре? З чого роблять свічку? З чого жуєнку? З чого роблять чіпси? Як виробляють смаколики? Як очистити воду? Як виготовляють морозиво? Навіщо придумали телефони? Чому постійно працює механізм годинника?

Земля у Сонячній системі. Як утворилася планета Земля? Чому Земля кругла? Як з'явилися водойми? Скільки років Сонцю? Чи може Сонце припинити світити? Чи були на Землі прибульці?

Подорожуємо та відкриваємо світ. У які країни відлітають птахи? Як орієнтуються? Коли людина почала подорожувати? Найцікавіші місця в Україні? Найцікавіші міста в Європі?

Особливості побудови освітньої програми, що розроблена під керівництвом Р. Шияна, дали змогу зробити зміст навчання варіативним, проте зберегти очікувані результати. Питання, отримані від дітей, було згруповано відповідно до очікуваних результатів, зазначених у програмі [11].

Побудова кожної теми розгорталася в чотирьох площинах. Певною мірою вони враховували чотири основних розділи, з яких складалася програма авторського курсу «Філософія для дітей»:

- закони пізнання (способи пізнання світу, логічні розмірковування, відкриття та дослідження);
- мої внутрішні закони (морально-етичні поняття, пізнання себе, розрізнення добра і зла);
- закони взаємодії (головні правила побудови відносин у соціумі);
- закони природи (світ природи, закони існування).

Ці розділи вивчалися на кожному етапі, але їх зміст поступово збагачувався й ускладнювався, сприяючи формуванню громадянської, соціальної, комунікативної компетентностей учнів. Кожна тема проживалася на таких рівнях: пізнання себе, пізнання соціуму, пізнання природи, виведення нового знання, рефлексія.

Наприклад, у темі «Зміни» (2-й клас) зазначені рівні розкривалися таким чином: 1) Які зміни відбулися у мене за рік? (*Пізнання себе*) 2) Що змінилося у школі? (*Пізнання соціуму*) 3) Від чого залежать зміни у природі? (*Пізнання природи*) 4) Які зміни залежать від мене, а які не залежать? (*Виведення нового знання, рефлексія*).

На кожному навчальному занятті передбачалася робота з текстом та практична частина, що давало змогу забезпечити емоційно-ціннісну складову заняття та втілити діяльнісний підхід у процес викладання.

Певною мірою як базис заняття з курсу «Я досліджую світ» було використано логіку, схожу на логіку заняття з курсу «Філософія для дітей»: підготовка до сприйняття проблеми, постановка проблеми, обговорення, усвідомлення, проживання. Варіанти розгортання сценарію теми заняття можуть бути різні. Наведемо орієнтовну структуру: 1) комунікативна гра та ігрова вправа з метою емоційного налаштування на взаємодію; 2) створення ситуації очікування, підготовка до сприйняття проблемного питання (чи ситуації); 3) постановка проблеми, яка відображає смисл навчальної теми; 4) полілог (або інші методи обговорення проблеми, висування гіпотез); 5) робота з текстом; 6) формування первинного поняття; 7) «проживання» ситуації у грі (або моделювання, проєктування); 8) формулюванням життєвого правила наприкінці уроку.

Важливо також було визначити головні методичні правила організації занять, які навчають дітей міркувати, зокрема такі: найкраще засвоюється те, що переживається на власному досвіді; абстрактне поняття треба конкретизувати на життєвих прикладах (краще декількох); діалог – це невичерпне джерело пізнання; гарний художній текст (мультфільм, фільм) стимулює

пізнавальну активність дітей, наповнює смислами діалоги та творчі ігри; організація співпраці на заняттях – шлях до успіху.

Спільне між підходами «Філософії для дітей» та викладанням курсу «Я досліджую світ» можна віднайти також у позиції педагога на занятті. Традиційна роль *педагога* як організатора навчального заняття, що полягає в управлінні діяльністю дітей, істотно змінюється з «експерта», який усе знає, на співучасника діалогу, пошукувача істини. Важливою є розбудова суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Можливості запозичення ключових ідей авторського курсу «Філософія для дітей» у процесі проектування інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у межах пілотного експерименту було зумовлено суголосністю принципів побудови курсу та ключових ідей реформи НУШ. Зокрема проблематизацію змісту було застосовано під час визначення тем та проблемних питань інтегрованого курсу, логіки вивчення кожної теми, орієнтовної структури проведення інтегрованого заняття. Ведення навчально-пізнавальних діалогів з дітьми та проведення досліджень визнано ключовими методами навчання. Роль педагога на заняттях з курсу «Я досліджую світ» має трансформуватися з наставника на фасилітатора.

Перспективою подальших досліджень вбачається підготовка педагогів початкової школи до організації діалогічного спілкування з учнями, застосування методу навчально-пізнавального діалогу в процесі викладання всіх предметів (курсів).

Використані літературні джерела

1. Lipman M. *Philosophy in the Classroom*. Philadelphia : Temple University Press, 1980. 192 p.
2. Lipman M. *Thinking in Education*. Cambridge, N.Y., Melbourne, Sydney, 1991.
3. Адаменко Н. «Спільнота дослідників» М. Липмана: філософські запитування, обговорення, аргументації та контраргументації вустами дітей. *Філософія освіти* 2011. № 1–2(10). С. 275–287.
4. Бондар Т. «Філософія для дітей» як інтегративна дисципліна: перспективи для української школи. *Технології інтеграції змісту освіти*: зб. наук. пр. Полтава : ПОІШО. 2014. Вип. 6. С. 149–154.
5. Ганаба С. «Навчати мисленню»: епістемологічний проєкт Метью Липмана. *Вісник Інституту розвитку дитини*. 2013. Вип. 29. С. 5–11. (Серія: «Філософія, педагогіка, психологія»).
6. Дьюї Д. *Психологія и педагогика мышления* / пер. с англ. Н.М. Никольской; ред. Ю.С. Рассказова. М. : Лабиринт, 1999. 192 с.
7. Кравченко Ю. Філософія для дітей: вимога часу. *Філософія освіти*. 2011. № 1-2(10). С. 288–296.
8. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
9. Пікуль Л. В. «Уроки мислення» В. Сухомлинського і «Філософія для дітей» Метью Липмана. *Постметодика*. 2013. № 6. С. 22–24.
10. Сухомлинський В. Я розповім вам казку. *Філософія для дітей*. Харків : Школа, 2016. 576 с.
11. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 класи, 3–4 класи. Київ : Світич, 2019. 336 с.
12. Ушинський К. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Київ : Рад. школа, 1952. Т. 2. 430 с.
13. Гавриш Н., Ліннік О. Філософія для дітей: Цікаві уроки для молодших школярів: метод. посіб. Київ : Слово, 2014. 232 с.

References

1. Lipman, M. (1980). *Philosophy in the Classroom*. Philadelphia. 192 p.
2. Lipman, M. (1990). *Thinking in Education*. Cambridge, N.Y., Melbourne, Sydney.
3. Adamenko, N. (2011) "Spil'nota doslidnykiv" M. Lipmana: filosofs'ki zapytuvannya, obhovorennya, arhumentatsiyi ta kontrarhumentatsiyi vustamy ditey ["Community of researchers" M. Lipman: philosophical questions, discussions, arguments and counter-arguments through the mouths of children]. *Filosofiya osvity – Philosophy of Education*. 1-2(10). P. 275–287.

4. Bondar, T. (2014). "Filosofiya dlya ditey" yak intehratyvna dystsyplina: perspektyvy dlya ukrayins'koyi shkoly [Philosophy for children as an integrative discipline: prospects for the Ukrainian school]. *Tekhnolohiyi intehratsiyi zmistu osvity – Technologies of integration of the content of education*. 6. P. 149–154.
5. Hanaba, S. (2013). "Navchaty myslennyu": epistemolohichnyy proyekt Met'yu Lipmana [«Teach thinking»: an epistemological project by Matthew Lipman]. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny. Filosofiya, pedahohika, psykholohiya – Bulletin of the Institute of Child Development. Philosophy, pedagogy, psychology*. 29. P. 5–11.
6. D'yuy, D. (1999) *Psykholohyya y pedahohyka myshlenyya [Psychology and pedagogy of thinking]*. Moscow. 192 p.
7. Kravchenko, Y. (2011). Filosofiya dlya ditey: vymoha chasu [Philosophy for children: the requirement of time]. *Filosofiya osvity – Philosophy of Education*. 1-2(10). P. 288–296.
8. *Nova ukrainska shkola: Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [The new Ukrainian school: Conceptual principles of secondary school reform]*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
9. Pikul, L. V. (2013) "Uroky myslennya" V. Sukhomlynskoho i "Filosofiya dlya ditey" Metyu Lipmana ["Lessons of thinking" V. Sukhomlinsky and "Philosophy for children" by Matthew Lipman]. *Postmetodyka – Postmethodology*. 6. P. 22–24.
10. Sukhomlynsky, V. (2016). *Ya rozpovim vam kazku. Filosofiya dlya ditey [I will tell you a fairy tale. Philosophy for children]*. Kharkiv. 576 p.
11. *Typovi osvitni prohramy dlya zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity: 1-2 klasy, 3-4 klasy [Typical educational programs for general secondary education: 1-2 grades, 3-4 grades]*. (2019). Kyiv. 336 p.
12. Ushynskyy, K. (1952). *Lyudyna yak predmet vykhovannya. Sproba pedahohichnoyi antropolohiyi. [Man as a subject of education. An attempt at pedagogical anthropology]*. Kyiv. Vol. 2. 430 p.
13. Havrysh, N., & Linnik, O. (2014). *Filosofiya dlya ditey: Tsikavi uroky dlya molodshykh shkolyariv: metodychnyy posibnyk [Philosophy for children: Interesting lessons for younger students]*. Kyiv. 232 p.

Linnik Olena. Ideas of "Philosophy for Children" in Course Design "I Explore the World".

Summary.

This article provides a brief analysis of the origins and history of the course "Philosophy for Children" in the world and in Ukraine. The ideas of the author's course "Philosophy for Children", developed by N. Gavrish and O. Linnik, are analyzed in more depth. The ideas of the course development are compared with the key principles of the Concept of the New Ukrainian School, on the basis of which the expediency of their use in designing the integrated course "I am exploring the world" is substantiated. The key principles that formed the basis for the development of an integrated course "I explore the world" are identified: humanization, taking into account the age and psychological needs of the child, dialogicity, problems, text-centrism, "humanized" knowledge, symbolizing knowledge, cooperation. Aspects of defining the topic, the approximate content of the course, as well as its methodological support are revealed.

The article provides examples of topics of training sessions, problematic issues, the structure of training sessions of the course "I explore the world", which were designed taking into account the key principles of "Philosophy for Children". The results of a survey of students of the second pilot classes on the areas of their interests are presented. Pupils of pilot 67 classes took part in the survey. The total number of respondents was 1803. Students were asked 3 questions: "What do I want to know?", "What do I want to explore?", "What worries me?" The questions asked by the children were used as a basis for building topics and a palette of problematic issues, which were studied in the 3rd pilot class. Special attention is paid to conducting educational and cognitive dialogues, the position of the teacher in relation to students during training is revealed. Ways of using modeling methods, methods of creating "smart images", symbolization of knowledge in educational classes of worldview courses are revealed.

Key words: philosophy for children; New Ukrainian school; integrated course; pilot experiment.